

lenik, hogy ez itt alkalmazott tudományok egyeteme, s az angol nyelvű weboldalakon sem olvasható a *university of applied sciences* besorolás. Erre persze lehet azt mondani nagyvonalúan, hogy a törvényes nevük sem fejezi ki a valós besorolást, de azért ennek a ténynek a következetes elhallgatása – büszkeség helyett – már szándékos félrevezetésnek tűnhet.

A valódi egyetemmé válás, mint azt néhány hazai példa már megmutatta, nem könnyű feladat. Évek kellenek hozzá, sok munka, jó teljesítmény, nemcsak a törvényben meghatározott mennyiségi feltételek teljesítése, de valós minőség is. Hogy mennyire sokat kell még tenni az egyetem név tartalmas kitöltésére, ahhoz talán elég utalni arra, hogy a hét új egyetem nevű intézmény közül húsz felső vezetője (rektor és rektorhelyettesek) között nincs egyetlen egyetemi tanár sem! Ettől ők még lehetnek kiváló vezetők, feltehetően azok is, de ez az összkép azért fölöttébb elgondolkasztó. Ezekben az intézményekben ugyan van már néhány professzor, de jobbára csak fehér hollóként. Mértékadó igényként fogalmazható meg, hogy belátható időn belül vezető oktatóik legalább negyede, de inkább harmada feleljen meg az egyetemi tanári vagy docensi cím törvényi követelményeinek. Nyilvánvaló, hogy néhány tucat – vagy akár száz – duális képzésben részt vevő

hallgató – ez ma az egyetlen specifikus törvényi kritérium – még nem adja meg az intézménytípus karakterét és rangját. Mellesleg a tógát leváltó zsinóros díszmagyar sem. Ebben a helyzetben a világos küldetésnyilatkozat (*mission statement*), a megalapozott intézményfejlesztési terv kiemelt jelentőséggel bír – először papíron kifejtve, majd a megvalósításban érzékeltetve a „professzionális” jelleget.

Az pedig a (közel)jövő egyik kulcskérdése, hogy a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság – minőségi céljainak és funkciójának kiteljesítése érdekében – milyen sajátos képzési, személyi, tudáshasznosítási és térségi hatási kritériumokat fogalmaz meg és érvényesít ennek a nálunk új intézménytípusnak az akkreditációjában. Ez a feladata szükségszerűen következik abból az európai indíttatású hagyományából, hogy eddig sem csak a pusztán számadatokat nézte és kérte számon, hanem alapos szakmai értékelést végzett és érdemi ajánlásokat tett. Reméljük, hogy a magyar felsőoktatás eme új szegmensének minőségét és karakterét hatékonyan és pozitívan fogja formálni.

Érezni kell: a valódi egyetem majd ezeréves európai múltja és társadalmi rangja a világban minden érintettet egyéni felelősségé és intézményi méltóságára kötelez. ●●●

KÖNYVISMERTETÉS

Sohár Pál önéletrajzi kötete

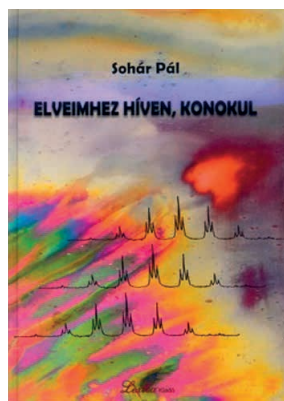
(*Elveimhez híven, konokul.* Lexica Kiadó, 2016)

Ez év szeptemberében jelent meg a Lexica Kiadó gondozásában Sohár Pál Széchenyi-díjas egyetemi tanár, professor emeritus, az MTA rendes tagjának önéletrajzi kötete. A könyv a kiadó Magyar Tudósok sorozatának VI. darabja. Formabontó. Az eddigi gyakorlattól eltérően, a kortárs magyar tudóst, Sohár akadémikust, önéletrajza alapján – Ézsás Erzsébet értő szerkesztői közreműködésével – ismerheti meg az olvasó. Ez azt jelenti, hogy a kötet szerzője közvetlenül fordul az olvasóhoz. Saját maga mutatja be életútját, mutatja be életének főbb állomásait. Saját értékrendje alapján tekint munkásságára, munkatársaira, családjára és saját értékei, emlékezete szerint világítja meg múltját.

Ismeretes, hogy a londoni National Portrait Gallery gyűjteménye mutatja be a brit uralkodói elit, a szellemi (művészeti, tudományos, politikai) élet kitűnősegeit ábrázoló festményeket. Az talán kevésbé tudott, hogy a portrét készítő festőt az érintett kéri fel. Így amikor megállunk például Dorothy C. Hodgkin Nobel-díjas (1964) krisztallográfus festménye vagy Frederick Sanger, a kétszeres Nobel-díjas (1958, 1980) kémikus portréja előtt, akkor nem csak ismerősünkké válnak. Nemcsak arcvonásaikat jegyezhetjük meg, hanem valami mást is megtudunk róluk – például milyen művészeti stílus, szín- és formavilág áll közel hozzájuk.

Valahogy így lehetünk akkor is, amikor önéletrajzi kötetet veszünk a kezünkbe: a leírtakat maga a szerző hitelesíti, és annak módja, stílusa olyan többletet ad, amely személyessé, szinte bensőséggé teheti az olvasó és a szerző találkozását, kapcsolatát.

A 211 oldalas könyv, 22 tömör fejezetben, kitűnő stílusban, olvasmányosan ad bepillantást a gazdag életút különböző fejezeteibe. Az elmúlt 80 év személyes és szakmai története a kötetben

nemcsak önéletrajz, hanem egyedülálló forrásként is szolgál a hazai kémia, szerkezeti és szerves kémia fejlődésének pontosabb megismeréséhez. Bepillantást nyerhetünk a Gyógyszerkutató Intézet (1960–1980), az EGYT/Egis (1980–1992–1996), az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszék (1992–2000–2006) adott korszakának működésébe. Első kézből ismerhetjük meg például miként jelentek meg, kerültek bevezetésre Magyarországon a korszerű szerkezetvizsgálati módszerek, az IR- vagy később az NMR-spektroszkópia. Szerencsénk van, hiszen Sohár professzor nemcsak e területek nemzetközileg elismert szaktekintélye, de szerzője az első magyar nyelvű IR-kézikönyvnek (Holly Sándorral közösen), illetve NMR-szakkönyveknek. Képet kapunk – a szerző nyitottságának és szakmai aktivitásának, kíváncsiságának köszönhetően – az egyetemi–kutatóintézeti–gyári tudományos együttműködések hazai és nemzetközi működéséről.

De Sohár professzor önéletrajzi kötete értékes hozzájárulást jelent a 20. századi Magyarország történelmének pontosabb megismeréséhez is. A családi hátteret, az első, „A Sohárok. Családi legendárium” című fejezetben ismerheti meg az olvasó. Megtudjuk, hogy „családnevünk azonban már IV. László 1280-ban kelt kiváltságlevelében is szerepel”. A gyermekkori élményeket (pl. az első futballmeccs a Fradi-stadionban, 1948), a háború utáni éveket meghatározó eseményeket és a csintalanságokat is szép számban bemutató általános iskolai tapasztalatokat a következő három fejezet foglalja magában – tömör, élvezetes módon.

■ Az MTA Könyvtár és Információs Központban 2016. október 28-án, a könyvbemutatóon elhangzott méltatás írott változata.

Értékes adalékokkal szolgál a kötet a középiskola, a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium és az egyetem (BME) 1950-es évekbeli sokszor nyomasztó hangulatáról, a tanárokról – köztük Holics László matematikatanáról, a későbbi Rácz Tanár Úr-életműdíjasról –, a nyári szakmai gyakorlatokról, az egyetemi szerves kémiai laborokról, például a béta-naftol előállításáról, vagy egy nehéz vizsgról fizikai kémiából Schay Géza professzornál.

A kötetben önálló fejezet mutatja be „a sors kivételesen nagy ajándéka”-ként (ahogy a szerző fogalmaz), hogy a húszéves egyetemista aktív közreműködőként jelen volt az október 22-i műegyetemi diákgyűlésen: egyike volt annak a három – „spontán felkiáltással megválasztott” – egyetemistának (egy gépész, egy építész és egy vegyész), akik a hajnali órákban sokszorosították a 14 pontból álló, híres proklamációt.

Megtudjuk azt is, hogy az eredetileg matematika-irodalom szakos tanárnak készülő diák – értelmiségi származása miatt, kitűnő érettségije ellenére – csak egy agráregyetemi kitérő után kezdhetette meg tanulmányait a Műegyetemen. Teljesítménye lehetővé tette, hogy mégis a Vegyészmérnöki Karon szerezhesen 1959-ben kitűnő diplomát, és kezdetét vegye egy töretlen szakmai-tudományos utazás: 1962-ben „summa cum laude” minősítéssel doktorál, 1967-ben kandidátusi, 1973-ban tudományok doktora fokozatot szerez, majd 2001-ben az MTA levelező, 2007-ben rendes tagja lesz.

A kötet következő nyolc fejezetében kapunk összefogott – néhol ironikus – képet arról, hogy Sohár akadémikus milyen tapasztalatokat szerzett, milyen megfigyeléseket tett, miként élte meg azt a több mint öt és fél évtizedet, amelyben előbb kutatóintézeti munkatárs (1960-tól, Gyógyszerkutató Intézet), később vezető (1980-tól, Egis Gyógyszergyár), majd egyetemi oktató, az ELTE professzora, tanszékvezető (1992-től, ELTE TTK Általános és Szerves Kémia Tanszék). E fejezetekből megtudhatjuk például, hogy Sohár professzor az 1968/69-es tanévben – Kucsman professzor felkérésére – tartotta az első magyarországi NMR-kurzust és azt is, hogy azóta folyamatosan tart speciális kollégiumot az ELTE-n.

E rövid ismertetőben feltétlenül szólnom kell azokról a rövid, esetenként néhány szavas, de találó jellemzésekről, amelyek révén Sohár professzor felvillantja a korszak tanár egyéniségeit – a gimnázium igazgatóját, Szávai Nándort, a kitűnő műfordítót, irodalmárt –, a kor nagy kutatóit, professzorait, személyiségeit, akikkel élete során együtt dolgozott, találkozott. Megjelenik a kötet lapjain Varsányi György, a BME professzora, akinek az 1957/58-as tanévben elhangzott meghatározó IR-spektroszkópiái előadásait Sohár professzor későbbi feleségével, Bándi Judittal együtt hallgatta. A szerző felidézti Vargha László, a GYKI igazgatójának alakját, a közösen kávézó „agytrösz” tagjait: Bajusz Sándort, Kuzsman Jánost és Toldy Lajost. Elismeréssel, de kritikát sem nélkülözve esik szó a kitűnő szakmai barátról, Bernáth Gábor professzorról, a Szegedi Egyetem (JATE) Szerves Kémiai Tanszékének, majd a SZOTE Gyógyszervegytani Intézetének vezetőjéről, akivel első közös dolgozata 1970-ben jelent meg és akivel, valamint Kálmán Alajos akadémikussal megosztott Széchenyi-díjat kaptak 1994-ben.

Meleg szavakkal emlékezik meg a magyar–német együttműködés kulcsfontosságú személyiségéről, a közel 50 éves szakmai kapcsolatban születő barátról, a bonni egyetem szerveskémia-professzoráról, Heinrich Wamhoffról, aki Sohár kezdeményezésére az ELTE díszdoktora lett. És felbukkan az első tanítvány, a későbbi Széchenyi-díjas egyetemi tanár, Ruff Ferenc is.

Megismerhetünk két – további – nagyra becsült és szeretett „előjárót”, Pallos Lászlót, az EGYT/Egis kutatási igazgatóját, aki

nemcsak a „lehető legjobb főnök”, de igaz barát volt az 1980-as évektől, és Medzihradszky Kálmán akadémikust, aki az „ELTE emblematikus személyisége”, és aki „meghatározó szerepet játszott abban, hogy az ELTE professzora lettem”. A szerző így ír: „Vargha László és Pallos László után harmadszor kerültem abba a szerencsés helyzetbe, hogy közvetlen előjáróm olyan szakmailag, emberileg egyaránt kiváló és tiszteletreméltó személy volt, aki iránt őszinte nagyrabecsülést és rokonszenvet éreztem.”

A sikeres szakmai pályafutás fontos feltétele a tehetség, a szorgalom, a felkészültség, a logikus gondolkodás, az önfegyelem – de feltétele a családi háttér is. A szerző – tárgyyszerűen, de nem titkolt büszkeséggel – ír évfolyamtársáról, Juditról, aki a diplomaszerezés évében felesége lett. Sohár akadémikus olyan társat talált, aki nemcsak „nagyszerű feleség”, három gyermek „legjobb édesanyja” és az unokák „ideális nagymamája” – hanem szuverén szakember, toxikológus az Országos Élelmezés- és Táplálkozás-tudományi Intézet főosztályvezetője és az ELTE-vegyészképzés kedvelt előadója. Egyszóval Sohár akadémikus társa.

Az egyik utolsó fejezet megismerteti az olvasót Sohár professzor kedves kedvteléseivel, az olvasással, a bélyegyűjtéssel, a gyermekkorban megismert és „kibicelt” – családi hagyománynak tekinthető – kártyajátékkal, a tarokkal.

Megtudhatjuk, hogy Sohár professzor második gimnazista-ként nyári munkát vállalt a Kohó- és Gépipari Minisztérium kutatólaboratóriumában, ahol „a szervező hölgy rám sózott” egy operaberletet. Ennek komoly következményei lettek. Bár az első előadások után a gimnazista fiúban az az érzés alakult ki, hogy az opera nem az ő műfaja, már az utolsó előtti darab, a Bánk bán megingatta, de az utolsó végleg magával ragadta, lenyűgözte – egy életre. Wagner Bolygó hollandija szerepelt a műsoron.

Ami Wagner zenéjében megragadta Sohár professzort, e kötet soraiban köszön vissza: „a drámai feszültség, a balladai tömörség, az emberi sorsok filozófiai mélységű ábrázolása és a mély értelmű szimbólumok”.

A kötet kiadását az MTA – a Kémiai Tudományok Osztálya javaslatára alapján – támogatta. A borító ötlete Madarassy Istvántól származik, és egyszerre utal Sohár professzor munkásságára, a spektroszkópiára – régies néven szinképelemzésre – és Wagner inspiráló zenéjére.

A kötet áttekintést ad – a szerző szemüvegén keresztül – arról a sokféle szakmai közéleti munkáról, amelyet Sohár akadémikus a közjó, a dolgok előremozdításáért, a hiteles és megalapozott, erkölcsileg hibátlan döntések kialakítása érdekében vállalt, végzett és végez.

Örülök, hogy elkészült e könyv. Köszönöm, hogy elolvashattam és megismerhettem a szerzőt, akivel először egyetemi tanulmányaim során találkoztam. Személyében nemcsak egy nemzetközileg elismert, sikeres kutató és tanár, de egy olyan ember is bemutatkozik, aki szókimondó, kritikus véleményt nyilvánít, aki elveihez makacsul ragaszkodik, még ha tudja is, hogy mindez nem könnyíti meg, hogy másokban szimpátiát keltsen maga iránt.

Ajánlom e kötetet az érdeklődők figyelmébe a „Zárszámadás” című utolsó fejezetből vett idézettel. Sohár professzor egyik életelvét idézem tanulságul és üzenetként: „Bármilyen feladatot, munkát, legyen bár nehéz, megalázó, értelmetlen vagy érdektelen, végezzünk a lehető legjobban, s keressük benne a vonzót, a hasznosat, a szépet. Tekintsük kedvtelésnek, játéknak, s ne terhes kötelességnek. Közelítsünk a dolgokhoz humoros oldaluk felől, s ezzel tegyük elviselhetővé a magunk számára az élet nehézségeit.”

Hudecz Ferenc